

ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या
अंमलबजावणीसाठी सुधारीत मार्गदर्शक
सुचना- तीनही टप्प्यांचे कार्यारंभ आदेश
एकाच वेळी देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन निर्णय क्र. ग्रापाधो-२०१९/प्र.क्र.४७/पापु-०७

सातवा मजला, गोकुळदास तेजपाल रुग्णालय इमारत संकुल,
क्राफर्ड मार्केटजवळ, लोकमान्य टिळक मार्ग, नवीन मंत्रालय, मुंबई. ४०० ००९.
दिनांक: १९ जुलै, २०१९

वाचा:-

- १) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-११०९/प्र.क्र.१०४/पापु-०७, दिनांक ०१ ऑगस्ट, २००९.
- २) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-११०९/प्र.क्र.१०४(अ)/पापु-०७, दिनांक १७ मार्च, २०१०.
- ३) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-११०९/प्र.क्र.१०४(अ)/पापु-०७, दिनांक ३० ऑगस्ट, २०१०
- ४) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-१२१३/प्र.क्र.३५/पापु-०७, दिनांक १६ जुलै, २०१३.
- ५) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-१११४/प्र.क्र.२२/पापु-०७, दिनांक ०९ जुलै, २०१४.
- ६) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-१११४/प्र.क्र.५२/पापु-०७, दिनांक १७ ऑक्टोबर, २०१४.
- ७) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-१११५/प्र.क्र.२२/पापु-०७, दिनांक १६ फेब्रुवारी, २०१५.
- ८) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-१११४/प्र.क्र.५२/पापु-०७, दिनांक १० मार्च, २०१५.
- ९) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-१११४/प्र.क्र.६१/पापु-०७, दिनांक १५ जून, २०१५.
- १०) शासन निर्णय क्रमांक:मुपेयो-२०१६/प्र.क्र.८३/पापु-१९, दिनांक २५ जानेवारी, २०१७.
- ११) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-२०१७/प्र.क्र.५३/पापु-०७, दिनांक ०९ मार्च, २०१८.
- १२) शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-२०१८/प्र.क्र.१७१/पापु-०७, दिनांक ११ फेब्रुवारी, २०१९.

प्रस्तावना:-

ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी राज्य शासनाने मागणी आधारित लोकसहभागाचे लोकाभिमुख धोरण स्वीकारले आहे. सन २००९-१० पासून या कार्यक्रमाचे रुपांतर राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम (National Rural Drinking Water Programme-NRDWP) असे करण्यात आले आहे. केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीत सुधारणा करण्यासाठी संदर्भ क्र.(१) ते (१२) येथील शासन निर्णयान्वये ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमासाठी मार्गदर्शक सुचना वेळोवेळी निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत.

ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत दरडोई खर्चाच्या निकषात बसणाऱ्या स्वतंत्र पाणी पुरवठा योजनांसाठी या विभागाच्या संदर्भाधीन दिनांक १७ मार्च २०१०, ३० ऑगस्ट २०१०, व दिनांक १६ जुलै २०१३ च्या शासन निर्णय/शुद्धीपत्रकान्वये ग्रामसभेस रु. ५०.०० लक्षपर्यंतचे व स्वतंत्र/प्रादेशिक पाणी

पुरवठा योजनांसाठी जिल्हा व्यवस्थापन समितीस रु. ५ कोटीपर्यंतचे प्रशासकीय मान्यतेचे अधिकार प्रदान करण्यात आले आहेत. तथापि, प्रशासकीय मान्यता देतांना स्थानिक स्वराज्य संस्थांकडे (प्रामुख्याने ग्रामपंचायतीकडे) पुरेसे मनुष्यबळ अथवा तांत्रिक/प्रशासकीय क्षमता नसल्यामुळे बच्याच पाणी पुरवठा योजनांची योग्य प्रकारे छाननी न होता, त्यांना मान्यता दिली जात असल्याचे तसेच जिल्हा स्तरावर योजनांच्या प्रशासकीय मान्यतेस विलंब होत असल्याचे शासनाच्या निर्दर्शनास आले आहे. त्या अनुषंगाने ग्रामसभेच्या प्रशासकीय मान्यतेच्या, निविदा स्वीकृतीच्या अधिकारात आणि जिल्हा व्यवस्थापन समितीच्या प्रशासकीय मान्यतेच्या अधिकारात सुधारणा करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते. त्याचप्रमाणे मुख्यमंत्री ग्रामीण पेयजल योजनेच्या धर्तीवर तांत्रिक मान्यता, प्रशासकीय मान्यता, अंमलबजावणीचे अधिकार, निविदा स्वीकृतीचे अधिकार यामध्ये सुसुत्रता आणण्यासाठी शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-२०१८/प्र.क्र.१७१/पापु-०७, दिनांक ११ फेब्रुवारी, २०१९ अन्वये शासनाने घेतला आहे.

योजनांच्या प्रगतीचा वेळोवेळी आढावा घेतांना असे निर्दर्शनास येत आहे की, ज्या पाणी पुरवठा योजनांना शाश्वत ऋतातून पाणी घेण्याची प्रशासकीय मान्यता प्राप्त आहे व त्या ऋतातून तांत्रिक स्वरूपाची अडचण वगळता जसे, धरणात पाण्याची पातळी जास्त असणे, योजना पावसाळ्यात मंजूर होऊन कार्यादेश या कालावधीत मिळणे इत्यादी कारणामुळे असल्यास ही कामे हाती घेतल्याशिवाय पुढील कामे करता येत नाहीत. त्यामुळे योजनेच्या कार्यान्वन कालावधीत वाढ होऊन त्यांचा कार्यकाळ मंजूर कार्यकाळापेक्षा वाढतो. यात संदर्भाधीन शासन निर्णय क्रमांक:ग्रापाधो-१९०९/प्र.क्र.१०४(अ)/पापु-०७, दिनांक १७ मार्च, २०१० शासन निर्णयातील परिच्छेद-८ मधील मुद्दा क्रमांक ८.१ प्रमाणे निविदा प्रक्रिया व कार्यारंभ आदेश याबाबत सूचना दिलेल्या असून, पाणी पुरवठा योजनेतील उपांग-१ चे काम सुरुवातीला केल्यानंतर ऋत योग्य व पुरेसा असल्याचे प्रमाणपत्र सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून प्राप्त करून घ्यावयाचे आहे. त्यानंतर टप्पा-१ चे काम पूर्ण झाल्यानंतर टप्पा-२ चे कार्यारंभ आदेश घ्यावेत. टप्पा-२ चे काम पूर्ण झाल्यानंतर टप्पा-३ च्या कामाचे आदेश घ्यावेत अशी तरतूद केलेली आहे. तथापि ज्या ठिकाणी पाणी पुरवठा योजनेसाठी उद्भव (ऋत) हा शाश्वत भूपृष्ठीय ऋतातून जसे, धरण बारमाही नदी, मोठे तलाव इत्यादी, योग्य, पुरेसा, गुणवत्तापूर्ण आहे व अशा ठिकाणी टप्पा-२ आणि टप्पा-३ चे काम हाती घेण्यास

विलंब झाला तर त्याचा थेट परिणाम योजना पूर्णत्वास नेण्यास होत आहे. याशिवाय ऋताचा विकास करण्यास तांत्रिक कारणांमुळे उशिर झाल्यास योजना पूर्णत्वाचा कालावधी वाढत आहे. या बाबी विचारात घेता ज्या ठिकाणी योजनेचा उद्भव (ऋत) हा शाश्वत, योग्य, पुरेसा व गुणवत्तापूर्ण आहे व कोणतीही तांत्रिक अडचण नाही अशा ठिकाणी योजनेची उपांगे एकत्रितपणे राबविण्याचा निर्णय घेण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

शासन निर्णय:-

प्रस्तावनेत नमूद केलेली वस्तुस्थिती विचारात घेता, संदर्भाधीन दिनांक १७ मार्च, २०१० च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद क्रमांक ८ मधील ८.१ येथील टप्पा १ ते ३ चे कार्यारंभ आदेश देण्याची तरतूद रद्द करण्यात येत असून, याबाबत वेळोवेळी देण्यात आलेल्या सूचनाही रद्द करण्यात येत आहेत. योजनेतील उपांगाचे टप्पानिहाय कामे करण्याबाबत पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याचे निर्देश या शासन निर्णयान्वये देण्यात येत आहेत.

०२. ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेस प्रशासकीय मान्यता मिळाल्यानंतर योजनेच्या खालील तीनही टप्प्यातील उपांगाबाबत एकत्रित निविदा प्रक्रिया पूर्ण करण्यात यावी.

- १) टप्पा १- ऋतांचा विकास भूपृष्ठीय/भूजल ऋतांचा विकासासंबंधी उपांगे जसे बोअरवेल घेणे, उद्भव विहिर, पाझर विहिर, जॅकवेल, जोडरस्ता इ. कामे
- २) टप्पा २- पंपगृह, पंपिंग मशिनरी, उर्ध्व वाहिनी, गुरुत्व वाहिनी व जलशुद्धीकरण केंद्र, सोलर, स्वयंचलित यंत्रणा (Automation), उर्वरित सर्व उपांगे.
- ३) टप्पा ३- साठवण टाक्या व घरगुती नळ जोडण्यांसह वितरण व्यवस्था इत्यादि कामे हे उपांग.

०३. **भूपृष्ठीय शाश्वत ऋतावर आधारित योजना:-** कंत्राट करारनाम्यात दिलेल्या कालावधीत पूर्ण करण्याच्या दृष्टीने सर्व टप्प्यांची कामे एकाच वेळी सुरु करण्याचे नियोजन क्षेत्रीय स्तरावरून करण्यात यावे. जिल्हा परिषद स्तरावरून राबविण्यात येणाऱ्या योजनांबाबत कार्यकारी अभियंता (ग्रामीण पाणी पुरवठा), व महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनाबाबत संबंधित कार्यकारी

अभियंता यांना विविध टप्प्याचे नियोजन करण्याचे अधिकार देण्यात येत आहेत. स्थानिक परिस्थिती विचारात घेऊन सर्व कामे केंव्हाही करून घेण्यासाठी हाती घेण्यात यावे.

०४. **भूजल ऋत आधारित योजना:**- टप्पा-१ व टप्पा-३ ची कामे एकत्रित करण्यांस हरकत नाही, मात्र टप्पा-१ मधील Yield Test पूर्ण झाल्यावर जर Yield पुरेसा आहे तर टप्पा-२ मधील कामे करावीत. ज्या एखाद्या योजनेत टप्पा-१ ची कामे समाविष्ट नाहीत तेथे टप्पा-२ व ३ ची कामे एकत्रित करण्यांस हरकत नाही.

०५. वरील परिच्छेद ३ व ४ मधील सूचनांची अंमलबजावणी अशारितीने करावी की, नळ पाणी पुरवठा योजना दिलेल्या वेळेतच पूर्ण होईल किंवा दिलेल्या वेळेआधीच पूर्ण होईल. जेणेकरून, लोकांना पाणी लवकरात लवकर मिळू शकेल.

०६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१९०७१९१४२११७५१२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(वसंत माने)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. मंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव.
२. मा. राज्यमंत्री (पाणी पुरवठा व स्वच्छता) यांचे खाजगी सचिव.
३. विभागीय आयुक्त (सर्व).
४. सदर्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
५. संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
६. संचालक, पाणी व स्वच्छता सहाय्य संस्था, सिडको भवन, बेलापूर, नवी मुंबई.
७. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व).
८. जिल्हा परिषदांचे मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी (सर्व).
९. अधिक्षक अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
१०. कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद (सर्व).

११. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता)
१२. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर (लेखा परीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता)
१३. मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई.
१४. उप मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नाशिक, पुणे, औरंगाबाद, अमरावती व नागपूर
१५. प्रादेशिक उप संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा (सर्व).
१६. प्रादेशिक मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
१७. जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा (सर्व).
१८. कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व).
१९. गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती (सर्व).
२०. नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२१. वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२२. ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२३. मंत्रालयातील इतर सर्व विभाग.
२४. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यासने.
२५. निवडनस्ती-पापु-०७.